



osvita.pl

**Світлана Романюк**  
доктор педагогічних наук,  
доцент кафедри педагогіки та  
методики початкової освіти  
Чернівецького національного університету  
імені Юрія Федьковича  
м. Чернівці, Україна

### **Варіативність підручників для навчання української мови в діаспорі**

Етнокультурні та демографічні процеси в середовищі західної діаспори впродовж минулого століття зумовили найважливішу для закордонних українців проблему - збереження і розвиток рідної мови, розширення сфери її побутування, оскільки засвоєння української мови більшість їх уважала головною запорукою утвердження власної етнокультурної самобутності, основою національного саморозвитку. Проте асиміляційні процеси невпинно робили свою справу і рік за роком усе більша частина молодого покоління, втрачаючи знання мови, відходила від участі в життєдіяльності спільноти. Щоб пригальмувати ці процеси, національно свідомі українські педагоги використовували всі доступні їм засоби, і в першу чергу підручники як основний чинник засвоєння української мови в діаспорі. Водночас вони розуміли, що поступово все більше українських дітей цілком природно входить у мовне середовище країни проживання, оскільки її мова стає для них засобом комунікації у всіх сферах суспільного, а досить часто й особистого життя, тому й намагалися створювати навчальні книги, які б своїм змістом, оформленням, дидактичним супроводом зацікавлювали дітей і молодь, формували в них бажання вивчати мову своєї прабатьківщини і за її допомогою входити в світ українства.



Найбільш активно в процесі творення підручників для українського рідномовного й державного двомовного шкільництва в Канаді включився професор Яр Славутич. Як палкий прихильник зорово-слухового методу навчання мови в іншомовному оточенні, він стверджував: «Я наголошую розмовну методу навчання – у всіх її різновидах – бодай на початку, бодай протягом кількох років у школі, протягом одного чи двох років навчання в університеті. Не можна нехтувати граматиною, треба її також викладати, але вона має бути додатком до вивчення мови, до властивого мовлення.

Навчаймо в першу чергу говорити. Уживаймо чистої української лексики, а чужі слова – лише тоді, коли без них не можна обійтися. Говорімо нормативною мовою!» [7, с.437]. Власне, за зорово-слуховою методикою побудовані всі підручники відомого лінгводидакта, починаючи від першого «Розмовна українська мова. Частина 1» («Conversational Ukrainian») [6], який вийшов у Едмонтоні 1959р.

Помістивши у його вступній частині український алфавіт, Яр Славутич подає далі п'ятдесят лекцій, зміст яких має засвоїти учень або студент. Кожна з них містить: діалог, читання (текст), прислів'я та приказки, вислови, граматику (виклад основних положень), домашню роботу (різні вправи), словник.

Автор, виходячи з дидактичного принципу – від простішого до складнішого, подає спершу лексичний матеріал із щоденного життя, з навколишнього оточення, добре знайомого учневі, а потім уже розширює обсяг лексики, пропонуючи принагідно і слова з абстрактними поняттями.

Поступове доповнення основних текстів («Діалоги» і «Читання») віршами та спеціально дібраними прислів'ями, приказками, ідіоматичними зворотами — цілком доречно, адже воно відразу прилучає учня чи студента



osvita.pl

до живої мови, заохочує до оволодіння нею. У підручнику дотримано принцип послідовності в наростанні складності текстів. Систематичність і послідовність викладу навчального матеріалу — один із найбільших позитивів, найпринциповіший момент у підручнику. А подані в кінці книги зразки відмінювання, граматичний індекс і словничок-індекс у навчанні за цим підручником відіграють важливу роль у засвоєнні дібраного матеріалу.

Варто відзначити і добре продуману в підручнику Яра Славутича тематику дидактичного матеріалу. Текстами охоплено різноманітні відомості про Україну, її історію й географію, українське письменство, культуру і навіть промисловість. Не обминув автор і сферу релігії та народної творчості. Варто наголосити, що він майже всебічно охопив життя українського народу, що є вкрай необхідним для англомовного учня, який не лише вивчає українську мову, а й знайомиться з багатством культури українського народу.

Друга частина цього підручника, який набув популярності й широко використовувався в системі українського шкільництва Канади, з'явилася друком у 1960 р. [7]. Вона включала 25 лекцій, побудованих за структурою першої частини, українсько-англійський словник граматичних термінів, покажчик термінів та предметний покажчик. Як зазначає автор у зверненні «До вчителів», «навчальний матеріал подано згідно з первісним планом. ...кількість слів в обох томах ледве перевищує чотири тисячі» [7, с. 610]. Яр Славутич умістив у цій частині діалоги й тексти про територію і населення України, її природу, економіку, культуру, життя українців у США і Канаді, подав зразки ділових паперів і документів, уривки з творів українського красномовства. Глибокому засвоєнню змісту текстів сприяють вдало сформульовані завдання і запитання, які, безперечно, спонукають учнів до творчих роздумів, пошуку додаткових джерел знань про Україну та



osvita.pl

українців, умови їх побутування в сучасному світопросторі. Наводимо для прикладу завдання для домашньої роботи до шістдесят п'ятої лекції, в якій йдеться про освіту в Україні: «II. Напишіть повні відповіді на питання: Скількома мовами говорив князь Всеволод? Хто написав «Поучення дітям»? Як Гетьман Іван Мазепа говорив по-латинському? Хто користувався латинською мовою в той час? Коли були засновані Київська, Львівська та Острозька школи? Що в них викладали? Коли Петро Могила став митрополитом? Хто приїжджав учитися до Києва в XVII-му ст.? Коли було відкрито Харківський університет? Хто заборонив українську мову? Коли було відкрито Львівський і Київський університети? Коли українська мова стала державною? Скільки інститутів та університетів є в Україні?» [7, с.504].

Згодом Яр Славутич доопрацював обидві частини цього підручника і видав їх однією книжкою у 1987 р. До нього (а підручник уже мав 608 стор.) він додав карту України, портрети Т.Шевченка та І.Франка, а перед початком основного змісту розмістив фотографію «серця України» - собору св. Софії в Києві, щоб підсилити емоційне сприйняття його праці.

Удосконалений підручник «Conversational Ukrainian» [8], який складається з двох частин (усього 75 лекцій), має за мету навчити не українців володіти українською розмовною мовою, вільно читати різну україномовну періодику й белетристику. Як зазначає лінгводидакт, призначений він для студентів середніх шкіл і, можливо, коледжів у Канаді та США. «Українська розмовна мова» може бути використана і як самовчитель. Цей підручник будується на трьох фундаментальних ідеях: 1) презентувати сучасну українську мову у щоденній розмові; 2) дати студентові стислі знання про Україну, її географію, історію та культуру, а також і її мову; 3) надати деяку інформацію про українців, які живуть у



osvita.pl

Канаді та США [8, с. VII].

Перед початком основних лекцій Яр Славутич подає 24 вступні параграфи, з яких можна довідатися про історію виникнення української мови та особливості її побутування у XIX – XX століттях.

За змістом і структурою підручник «Conversational Ukrainian» можна поділити на три умовні розділи.

Перший – фонетична частина, в якій подані опис і графічне зображення українських звуків. Яр Славутич справедливо зазначає, що, добре оволодівши базовими навичками вимови, пізніше можна уникнути іноземного (тут – англійського) впливу артикуляції. До того ж при поясненні вимови кожного звука подаються приклади англійських слів, у яких вимова даного звука максимально наближена до української, що значно спрощує вивчення української фонетики: наприклад, голосний «а» по-українському вимовляється приблизно як «а» в англійських словах «father» (батько); «art» (мистецтво) і т.ін.

Другу частину підручника складають зразки текстів для читання: тут і фрагменти з «Історії України-Руси» М. Грушевського, «Гетьман Іван Мазепа», і літературна класика («Маруся Богуславка»), і зразки діалогів, які в контексті історичної тематики представляють українські думи, легенди та народні казки, а також розмаїта інформація про сучасну Україну – її культуру, мистецтво, освіту, розвиток промисловості та спорту. Крім того, кожна тема доповнена крилатими висловами, прислів'ями та приказками. Спрощена граматики пояснює найважливіші граматичні явища в українській мові і пов'язується з матеріалом конкретного уроку. Всі граматичні правила закріплюються письмовими й усними вправами, які подаються після пояснення матеріалу. Такий широкий діапазон навчального матеріалу дає



osvita.pl

студентам можливість вивчати, окрім розмовної, ще й сучасну газетну, офіційну та наукову українську мову.

Третя частина підручника містить словники, де наведено понад 4000 найбільш загальноповживаних українських слів, які зустрічаються в його текстах.

Яр Славутич та інші прихильники зорово-слухового методу навчання другої мови (В.Лабач, Р. Франко, С.Ціпівник) були переконані, що учень чи студент зможе успішно опанувати поданий у підручниках матеріал і буде вільно користуватися новою мовою у різних випадках життя. Але досвідчений лінгводидакт не відкидав і традиційних методів навчання мови.

Зважаючи на те, що більшість діаспорних українців у підлітковому чи юнацькому віці вже не виявляла бажання вивчати українську мову як другу, українські педагоги почали створювати підручники, здатні викликати в юних українців бажання вивчати мову своєї прабатьківщини, пізнавати і примножувати її скарби та (і це найголовніше) якомога частіше користуватися нею в своєму житті. Як добрий знавець мови, досвідчений методист і щирий патріот України Яр Славутич і тут проявив ініціативу: на основі фундаментального підручника «Розмовна українська мова» він підготував серію підручників-брошурок для початкового засвоєння мови за зорово-слуховим методом. Скориставшись принципами від простого до складного, від найближчого до віддаленого, педагог розробив оригінальні навчальні книги, які вдало доповнюють одна одну. У першій з них «An Introduction to Ukrainian» (Едмонтон, 1962), що складається з 24 параграфів, подано друкований і писаний український алфавіт, стислий огляд історії української мови, ґрунтовно висвітлено особливості творення голосних і приголосних звуків з відповідним зображенням їх вимови та прикладами



osvita.pl

вживання у словах (усі вони мають знак наголосу), що дуже важливо для початкуючих мовців. Вдало підібрав автор слова з найближчого оточення дітей, що сприяє збагаченню їх лексичного запасу. Наведені правила і зразки створення слів і речень, а також таблиця відмінювання іменників з конкретними зразками їх вживання розширює комунікативні можливості учнів та активізує їх пізнавальну діяльність. Цьому ж сприяє і виконання письмових вправ – переписування запропонованих рукописних текстів.

Наступний підручник – брошура «Ukrainian for Children» (Едмонтон, 1963) [9] складається з трьох частин. У першій вміщено алфавіт та основні відомості з фонетики для повторення вивченого раніше. Друга частина містить десять лекцій (уроків)? до яких входять розмови (діалоги з найближчого оточення дітей), тексти для читання (за змістом повторюють діалоги, тобто закріплюють їх засвоєння), граматичні правила і приклади, пов'язані з діалогами і текстами, що знову ж таки поглиблює знання виучуваного матеріалу. Завершує цей процес запам'ятовування слів, наведених в українсько-англійському словнику. До третьої частини підручника Яр Славутич увів тексти для читання (поетичні й прозові), які (на жаль, вони подані уривками) відображають минуле і сучасне України, її природу.

Продовженням творчих пошуків ученого в удосконаленні засобів зорово-слухового методу для початкового навчання української мови в іншомовному середовищі став підручник «Ukrainian in Pictures» (Edmonton, 1965) [10]. У ньому автор, дотримуючись традиційних засад апробованого ним методу Чілтона, запропонував для проведення діалогів малюнки, які відображають їх зміст. Відповідаючи на запитання «Хто це?» або «Що це?», учні, дивлячись на малюнок, повинні дати правильну відповідь. Після серії





osvita.pl

запитань – відповідей / малюнків подано тлумачення граматичних понять – роди прикметників і прийменників, що визначають їх приналежність. Тексти-діалоги, побудовані на життєвому матеріалі з найближчого оточення учнів, відображають їх повсякденне життя і побут, завдяки чому (та ще й при наявності відповідних малюнків) легко запам'ятовуються. В кінці підручника Яр Славутич помістив невеличкий словник, у якому подав переклади слів і зворотів української мови із текстів і діалогів.

Важливим кроком в утвердженні нового підходу до навчання української мови став вихід підручника – брошури Яра Славутича «Українська мова за зорово-слуховою методою. Частина перша» (Монреаль, Париж, Брюссель, 1968) [11].

Підручник складається з двох частин: перша вміщує двадцять п'ять тематичних лекцій, зміст яких тісно пов'язаний із щоденним життям мовців (наприклад: «Телефон», «Рано вранці», «Помешкання», «Родина й рідня», «Домашні розмови», «Вулиця», «У крамниці» та ін.), та українського правописного словника, в якому Яр Славутич, на відміну від інших авторів навчальних книг, подав не переклади українських слів англійською мовою, а зразки їх правильного вживання з відповідними поясненнями. Зокрема, у словнику наведено іменники в називному, родовому й давальному відмінках однини, а після крапки з комою — в називному відмінку множини. У деяких складних випадках подаються закінчення в родовому й давальному відмінках множини. Іменники в кличному відмінку мають при собі знак оклику. Зрідка демонструється форма місцевого відмінка однини. Наявні також англомовні позначки: coll. = збірне, indecl. = не відмінюється, pl. = вживається лише в множині, m. = чоловічий рід, f. = жіночий рід. Прикметники подано в називному відмінку чоловічого, жіночого та середнього родів, а також у





множині. Дієслова мають позначки pf. (доконаний вид) і impf, (недоконаний вид). У найскладніших випадках дієслова провідмінювано. Звичайно ж, наведено лише форми першої та другої особи однини, третьої особи множини й наказового способу. Цифри біля них позначають лекцію, де вжито слово. У наголошуванні збережено сучасні нормативні наголоси. Крім того, лінгводидакт рекомендує для додаткового використання «Словник наголосів» М.Погрібного, «Правописний словник» Г.Голоскевича та «Український правописний словник» Д.Нитченка.

За зорово-слуховим методом укладено також серію підручників Софії Василичин «Дивись, слухай, говори» (Едмонтон, 1973) [1, 2, 3], підручник Генрики Мізь «Дивись і кажи» (Чікаго, 1973) [4], розраховані на початкове засвоєння мови.

Навчальні книги С.Василишин призначені для використання в «підготовчій класі» (підготовчому класі). Вони добре ілюстровані, містять слухово-зоровий матеріал, вивчення якого вимагає високої активності не тільки від учителя, а й від учнів, що тільки досягнули шкільного віку і починають вивчати, як правило, нову для них мову. Побудовані навчальні книги за сезонно-тематичним принципом: одна частина відображає стан природи і життя людей у певну пору року («Осінь», «Зима», «Весна», «Літо»), інша розповідає про події та процеси, безпосередніми учасниками яких є самі діти. Вважаємо його цілком доречним, оскільки такий підхід природно вводить дитину в новий період її життя – навчання в школі. Приваблює і зовнішнє оформлення підручників: сюжетні малюнки відтворюють спілкування одягнутих у вишиванки дітей із книгами.

Підручник С.Василишин «Дивись, слухай, говори. Частина перша» відкривається невеличким оповіданням про те, що являє собою підготовчий



клас, для якого він призначений. Авторка наголошує, що цей підручник створений насамперед для дітей, яких у розмовній мові треба підготувати до букварного періоду, тобто дітей, які ще не пишуть і не читають по-українськи, а також для учнів 1-2 класів, які вже читають читанки і пишуть, але потребують вправлення в усному мовленні.

Перше заняття за підручником С.Василишин починається зі знайомства учительки з дітьми і проходить у вигляді такої бесіди:

- Добридень, діти!
- Я ваша вчителька.
- Я називаюсь \_\_\_\_\_.
- Добридень, пані \_\_\_\_\_.
- Ось хлопець.
- Як ти називаєшся?
- Я називаюся Петро.

(малюнок хлопчика, під яким підпис – Петро).

У діалозі використані також особові займенники, які подані у формі таблички:

я	він
ти	вона
ось	ваша
це	наша
як	хто

[1, с.1].

Варто також відзначити, що підручник багатий ілюстративним матеріалом. Кожен малюнок підписаний. Наприклад: Я українець (малюнок хлопчика), Ми українці (малюнок групи дітей у національному одязі) [1, с.3].



До всіх малюнків, відповідно до методу навчання мови, підібрані розмовні вправи. Підручник С.Василишин вигідно вирізняється багатим дидактичним арсеналом. Урізноманітнюють роботу дітей ігри, з якими вони мають нагоду ознайомитись та вивчити у процесі засвоєння мовного матеріалу. Вміщені у ньому тексти і діалоги / розмови («Ми українці», «Наша українська школа», «Прапори», «Українська мова», «Родина», «Наша хата», «Наша церква» та ін.) відповідають віковим особливостям дітей молодшого шкільного віку. Нові слова, з якими учні знайомляться, подаються послідовно й обведені рамочкою.

Для розвитку творчих здібностей школярів, їх спритності й кмітливості запропоновано різного роду вправи, завдання, ігри, а також тексти пісень з нотами і ритмічні вправи до них.

Вважаємо, що такий прийом захоплює дітей, тому що має за мету не тільки навчити їх мови, співу пісні, а й фізично загартувати, оздоровити, тобто всебічно розвинути. Зрештою, він відповідає основному виду діяльності учнів у цьому віці – грі. Цікаві, безперечно, і вправи з елементами малювання (листя, його кольори або малюнок, підписаний словами, сонце, сніг, гарбузи, а над цими словами слово «осінь». Завдання для дітей – підписати малюнки відповідними словами).

У підручнику дібрано матеріали не лише для читання, письма, малювання, а й запропоновано завдання з математики. Користуючись ними, діти навчаться рахувати до десяти, розв'язувати прості задачі:

2 їдять   
8 біжать [1, с.37].

Отже, даний підручник є цікавим начальним посібником для дітей будь-якого віку, оскільки його мета ознайомити учнів з побутом,



osvita.pl

навколишнім середовищем, тваринним і рослинним світом, що сприяє їх усебічному розвитку, а не тільки оволодінню мовою.

Частина друга підручника С.Василишин «Дивись, слухай, говори» відкривається подібними зверненнями та специфічними порадами (як і що треба вчити). Далі подано малюнок зимової природи, будинку та снігової баби біля нього із заголовком «Зима». Підібрано прості речення про зиму, загадки (з малюнками).

До завдання «Скільки слів ти пам'ятаєш?» намальовано драбину, по якій піднімається учень, а біля кожного щабля – малюнок, назву якого повинні згадати учні. У такий спосіб повторюється раніше вивчений матеріал.

Засвоєння мовного матеріалу поєднується з творчою працею дітей. Учні мають намалювати і вирізати сніжинки, що подані як зразок, зліпити снігову бабу, виготовити іграшки для новорічної ялинки тощо. Наприклад, у квадратику намальовано 4 малюнки, посередині 2 слова, діти мають з'єднати слова з відповідними малюнками. Вагомим напрацюванням автора є наявність у підручнику різного роду вправ для розвитку усної мови. Цьому ж сприяють ігри «Де падає сніг», «Тепло, зимно, гаряче», «Дивись і відгадай», «Що це?».

Відрядно, що у підручнику навчальний матеріал поступово ускладнюється, базуючись на принципах посильності, наступності, випереджаючого навчання. У ньому подано відомості про порядковий числівник. Засвоюючи його, учні вчаться користуватися годинником. Запропоновано складніші за структурою вірші, пісні, вправи для ігор. Дібрана більша кількість нових слів, що значно розширює словниковий запас учнів. Підручник насичений малюнками, опис яких розвиває усне мовлення



osvita.pl

школярів і, відповідно, збагачує їх духовний світ, формує етнічну свідомість.

На таких же засадах побудований підручник «Дивись і кажи» Генрики Мізь, розрахований на учнів передшкілля й учнів першого класу (добукварний період). Скомпонований він за принципом розвивального навчання. Оскільки у дітей цього віку переважає образне (предметне) мислення, весь підручник щедро проілюстрований картинками, тобто складається із серії різних частин за жанрами та видами ілюстрацій. Автор поділяє його на частини за порами року, відповідно до цього підбирає малюнки. Так, для ознайомлення дітей з предметами побуту в розділі «Осінь» подано їх графічне зображення та назву. Так школярі мають можливість побачити цей предмет, назвати його, а вчитель допомагає їм прочитати написане слово. Використовуючи даний підручник, педагог розвиває мовлення школярів, збагачує їх словниковий запас. У процесі роботи над тематичними картинками школярі складають невеличкі речення, розповіді, що активізує їх мислення, формує вміння висловлювати власну думку, прищеплює любов до українського слова.

З-поміж навчальних книг для українського шкільництва в діаспорі вигідно вирізняється підручник Я.Козловського – перший буквар з чітко виокремленими періодами навчання грамоти – добукварним і післябукварним. У ньому подано зразки писаних і друкованих літер, кожна сторінка добре проілюстрована зображеннями знайомих дітям предметів, людей і тварин. Сюжетні малюнки супроводжуються відповідними текстами, а також завданнями, що сприяє розвитку мислення й мовлення учнів – як усного, так і писемного. Значна частина друкованих текстів продубльована в рукописному вигляді, що допомагає школярам краще засвоїти українське каліграфічне письмо. Тексти післябукварного періоду мають конкретний



osvita.pl

національно-патріотичний зміст, відображають знайомі дітям явища і поняття («Годинник», «У гостині», «Мамині уродини», «Шкільна забава», «У суботу», «У неділю», «Поклін Тарасові», «На фермі», «Мала українка», «Україна», «Українській дитині», «Розмова про Канаду», «О, Канадо!» та ін.). Його сприйняття й усвідомлення підсилюють відповідні кольорові малюнки, зображення національної символіки Канади та України, а також карти обох держав. Тексти і малюнки відповідають віковим особливостям учнів.

Починається підручник малюнками із повсякденного життя дитини, що сприяє розвитку її мовлення, пам'яті, збагаченню словникового запасу. Тематика малюнків різноманітна: це і довілля дітей, особиста гігієна, праця та навчання, домашній город, автотранспорт, світ тварин і птахів. За допомогою таких малюнків учитель здійснює водночас моральне, громадське та релігійне виховання, прищеплює любов до книжки, природи. Адже, як відомо, добукварний період у подальшому навчанні відіграє надзвичайно важливу роль. Учитель у процесі навчання за допомогою близьких для дітей малюнків розвиває їх мову, мислення, вчить правильно висловлювати власну думку. Завдяки цьому дитина, ще не знаючи букв, не вміючи ні читати, ні писати, використовуючи малюнки, вчиться складати невеличкі речення, давати відповіді на поставлені педагогом запитання, а далі складає й невеличкі розповіді-оповідання. Обсяг сторінок, відведених на добукварний період, дванадцять.

Далі Я.Козловський знайомить малюків з буквами О, Т, а, подає утворені з них склади. Доречним і вдалим, на нашу думку, є те, що автор поєднує читання з письмом. Діти мають нагоду побачити, як виглядає друкована буква і як вона пишеться.



osvita.pl

Для закріплення набутих знань і умінь педагог подає предметні малюнки (три), в яких вивчений звук знаходиться на початку слова. Завдання дітей назвати ці слова, тобто доповнити запропоноване слово. Він враховує важливе значення у засвоєнні знань принципу наочності (у даному разі співвідношення між словом і малюнком), тому й підбирає відповідні малюнки для вивчення нових букв. З метою повторення вивченого Я.Козловський пропонує різноманітні оповідання, загадки, вірші, що розширюють світобачення молодших школярів, формують їх національні почуття. Завершується підручник цікавою методичною знахідкою: українським алфавітом друкованих і писаних літер, поряд з якими розташовані відповідний малюнок та слово, що його називає.

Своєрідною навчальною книгою є і буквар О.Мельник та Н.Піп (Вінніпег) [5]. Він розрахований на дітей, які дуже слабо або й зовсім не розуміють української мови, оскільки вдома батьки не користуються нею. Щоб полегшити процес навчання, особливо засвоєння лексичного складу рідної мови, автори підібрали невеличкі тексти, в яких окремі слова для кращого засвоєння часто повторюються. До них подаються контури малюнків, які дітям треба розфарбовувати, а також писані й друковані варіанти букви, що вивчається, та зображення предмета чи істоти, назва яких починається з даної букви. З метою розвитку мовлення учнів нижче кожної букви й відповідного малюнка містяться слова, які нею починаються, та прості дво-трискладові речення (Сова. - Там сова. - Сова сама. - Мамо, там сова!).

Аналізований підручник має інтегративний характер: він одночасно ознайомлює учнів із кольорознавством та елементарними математичними уявленнями. Після вивчення всіх букв автори букваря запропонували





osvita.pl

школярам розмалювати фарбами шість кружечків, під якими подані назви основних кольорів (червоний, чорний, жовтий, синій, зелений, білий).

Наступний розділ підручника присвячений вивченню цифр. У ньому для засвоєння знань використано той же традиційний образно-словесний прийом: зображення цифри, ліворуч - предмети чи істоти, що відповідають її змісту, праворуч — назва цифри та віршоване речення, що має словесно-цифровий зміст (наприклад: цифра і слово «один»; один птах (зображення) сів на дах (малюнок)).

Продовжується буквар розділом, у якому вміщено невеличкі віршики з малюнками, що допомагають учням глибше засвоїти навчальний матеріал – і мовний, і математичний. Цій же меті слугує поданий наприкінці букваря словничок усіх слів, ужитих в його текстах.

Зазначимо, що підручник О.Мельник і Н.Піп користувався популярністю і в англomовних класах, де також давав позитивні результати: учні засвоювали поданий у ньому матеріал за півроку, незважаючи на те, що вивчали незнайому для себе мову.

Вважаємо, що наявність різноаспектних навчальних книг свідчить про бажання діаспорних лінгводидактів забезпечити ефективне засвоєння підростаючими поколіннями закордонних українців української мови, культури, звичаїв і традицій українського народу, виховати в них любов до своєї прабатьківщини - України.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Василюшин С. Дивись, слухай, говори. Підручник для початково-розмовної класи / Софія Василюшин. – Ч.І. – Вінніпег, Канада, 1973. – 52с.



osvita.pl

2. Васишин С. Дивись, слухай, говори. Підручник для початково-розмовної класи / Софія Васишин. – Ч.ІІ. – Вінніпег, Канада, 1973. – 51с.
3. Васишин С. Дивись, слухай, говори. Підручник для початково-розмовної класи / Софія Васишин. – Ч.ІІІ. – Вінніпег, Канада, 1975. – 79с.
4. Дивись і кажи. Lookandtell // ГенрикаМізь. – Чікаго, б/р. – 87с. (133)
5. Мельник О., Піп Н. Буквар /Орися Мельник, Надія Піп. – Вінніпег, Манітобі, б.р. – 69 с.
6. Conversational Ukrainian II / By Yar Slavutych. – Edmonton, Winnipeg, Canada, 1959. – 368 p.
7. Conversational Ukrainian II / By Yar Slavutych. – Edmonton, Winnipeg, 1960. – 612 p.
8. Conversational Ukrainian II / By Yar Slavutych. - Edmonton, Winnipeg, 1987. – 608 p.
9. Ukrainian for Children / Yar Slavutych. – Edmonton. Alberta, 1963. – 68 p.
10. Ukrainian in pictures / Yar Slavutych. – Canada, 1965. – 90 p.
11. Slavutych J. Ukrainian by the audio-visual method. Part one /Jar Slavutych. – Montreal, Paris, Brussels, 1965. – 65p. , V.